

ВІДГУК

офіційного опонента -кандидата педагогічних наук,

доцента Коляденко Світлани Миколаївни

на дисертаційне дослідження Чорноштана Євгенія Валерійовича

«Організаційно-педагогічні умови забезпечення фундаментальної

професійної підготовки соціальних працівників у закладах вищої освіти»

подану на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук

за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Актуальність теми дисертаційного дослідження. В умовах трансформаційних процесів сучасного українського суспільства, зокрема соціально-економічної нестабільності, наслідків війни, зростання кількості вразливих груп населення, підвищується потреба у висококваліфікованих фахівцях соціальної сфери. Соціальні працівники виконують ключову роль у забезпеченні соціального захисту, підтримці психічного здоров'я, реабілітації та ресоціалізації різних категорій населення, що вимагає ґрунтовної, системної та фундаментальної професійної підготовки. Крім того, сучасні тенденції розвитку вищої освіти в Україні, зокрема її інтеграція до європейського освітнього простору, орієнтація на компетентнісний підхід і стандарти якості освіти, актуалізують необхідність удосконалення змісту, форм і методів професійної підготовки соціальних працівників. Особливого значення набуває визначення та впровадження ефективних організаційно-педагогічних умов, які забезпечують формування не лише професійних знань і вмінь, але й ціннісних орієнтацій, емоційної компетентності, здатності до міждисциплінарної взаємодії тощо.

Дисертаційне дослідження є складником науково-дослідної теми Навчально-наукового інституту психології та соціальних наук Приватного акціонерного товариства «Вищий навчальний заклад “Міжрегіональна Академія управління персоналом”» «Соціально-психологічний супровід збереження психічного здоров'я особистості в умовах трансформації суспільства» (реєстраційний номер 0122U201363).

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків та рекомендацій. Достовірність отриманих результатів дослідження фундаментальної професійної підготовки соціальних працівників з урахуванням організаційно-педагогічних умов забезпечується науково обґрунтованою та логічно вибудованою методологією, ґрунтовним теоретичним аналізом окресленої проблеми, а також відповідністю використаних методів поставленим завданням дослідження. Дисертаційна робота Є. В. Чорноштана виконана на високому науковому рівні. Ключові

положення, висновки, а також теоретичні й практичні результати дослідження апробовано автором у доповідях на науково-практичних конференціях міжнародного та всеукраїнського рівнів.

Оцінка змісту дисертації, її завершеності та відповідності встановленим вимогам. Структура рецензованої роботи є послідовною, логічно вибудованою та включає всі необхідні складові. Дисертація охоплює вступ, три розділи з відповідними висновками, загальні висновки, а також список використаних джерел (189 позицій, з них 32 - іноземними мовами). Робота ілюстрована 25 таблицями, 8 рисунками та містить 8 додатків.

У вступі обґрунтовано актуальність теми, визначено об'єкт, предмет, мету, завдання дослідження, методологічну базу, розкрито наукову новизну та практичне значення здобутих результатів, подано інформацію про апробацію та публікації, а також подано відомості про структуру і обсяг дисертації.

У першому розділі «**Теоретичні засади фундаментальної професійної підготовки майбутніх соціальних працівників у системі вищої освіти**» розкрито сутність і структуру поняття «фундаментальна професійна підготовка» в умовах сучасної парадигми професійної освіти; уточнено теоретичні засади дослідження; проаналізовано вітчизняний і зарубіжний досвід підготовки соціальних працівників у контексті фундаменталізації освіти.

Аналіз наукових джерел показав, що поняття «фундаментальна професійна підготовка» формувалося поступово, відображаючи перехід від вузькопрофільної практичної підготовки до системи базових знань, яка забезпечує поєднання теорії та практики. Встановлено, що його зміст змінювався разом із розвитком системи підготовки майбутніх соціальних працівників. Узагальнено, що фундаментальна підготовка охоплює сукупність взаємопов'язаних контекстів професійної діяльності (серед них виокремлено загальнокультурний, загальнонауковий, професійно-теоретичний, дослідницько-методологічний, інформаційно-технологічний і соціально-психологічний компоненти), які забезпечують формування готовності до професійної діяльності, інтегрованих у зміст освітніх програм.

У висновку порівняльний аналіз міжнародного досвіду засвідчив, що фундаменталізація є інтегративним принципом підготовки, який забезпечує глибину знань, міждисциплінарність і розвиток методологічного мислення. Виявлено, що англосаксонська модель (США, Канада, Велика Британія) орієнтована на практичність і чіткі компетентнісні стандарти, тоді як континентальна (Німеччина, Польща, Франція, Україна) зберігає академічну фундаментальність із поступовим посиленням практичної складової.

У другому розділі «**Організаційно-методичні засади забезпечення фундаментальної професійної підготовки майбутніх соціальних працівників у закладах вищої освіти**» розкрито компоненти готовності майбутніх соціальних працівників до професійної діяльності; проаналізовано рівень її сформованості; визначено й теоретично обгрунтовано організаційно-педагогічні умови забезпечення фундаментальної підготовки; а також розроблено відповідну модель її реалізації у закладах вищої освіти.

На основі аналізу наукових джерел, ідей фундаменталізації підготовки та вимог освітніх стандартів уточнено сутність і зміст компонентів готовності майбутніх соціальних працівників до професійної діяльності, визначено критерії та показники їх сформованості за чотирма рівнями: високим, достатнім, середнім і низьким.

Результати констатувального етапу експерименту засвідчили необхідність обгрунтування й упровадження організаційно-педагогічних умов фундаментальної професійної підготовки. Контрольні й експериментальні групи були статистично однорідними ($p > 0,05$), що забезпечило коректність подальших порівнянь. Виявлено переважання середнього та низького рівнів сформованості компонентів готовності, що свідчить про недостатній розвиток практичних умінь, ціннісних орієнтацій і рефлексивної компетентності.

Обгрунтовано організаційно-педагогічні умови підготовки: міждисциплінарну інтеграцію змісту освіти, методичний супровід викладачів, використання інноваційних методів навчання, організацію самостійної та дослідницької діяльності здобувачів, створення мотиваційно-ціннісного середовища.

Другий розділ закінчується розробленою моделлю фундаментальної підготовки, що включає концептуальний, змістовий і методичний блоки, які забезпечують цілісність і ефективність освітнього процесу підготовки фахівців соціальної сфери.

У третьому розділі «**Експериментальна перевірка організаційно-педагогічних умов і моделі забезпечення фундаментальної підготовки соціальних працівників у закладах вищої освіти**» представлено етапи організації дослідження, методичку проведення експериментальної роботи та аналіз отриманих результатів. У цьому розділі дисертант висвітлює логіку експерименту, що передбачає чотири взаємопов'язані етапи: проблемно-пошуковий, констатувальний, формувальний і підсумково-діагностичний, кожен із яких реалізовувався через відповідні дослідницькі дії. На констатувальному етапі (кінець 2023 н. р.) на базі п'яти закладів вищої освіти України визначено початковий рівень готовності майбутніх соціальних працівників до професійної діяльності. У дослідженні взяли участь 366

здобувачів, розподілених на контрольну (182 особи) та експериментальну (184 особи) групи. Упродовж формувального етапу (2023–2025н.р.) студенти опанували фахові дисципліни («Методи соціальної роботи», «Менеджмент соціальної роботи», «Соціальне партнерство», «Соціальна робота з різними групами клієнтів») із застосуванням авторського навчально-методичного забезпечення та визначених педагогічних впливів. Ефективність запропонованих умов і моделі перевірено шляхом підсумкових діагностичних зрізів, що засвідчили позитивну динаміку в експериментальній групі порівняно з контрольною за визначеними критеріями від 24,05% до 31,12%.

Слід відзначити, що сильними сторонами даного дисертаційного дослідження є, по-перше, розробка моделі забезпечення фундаментальної професійної підготовки майбутніх соціальних працівників у закладах вищої освіти, по-друге, підготовка і проведення на базі п'яти закладів вищої освіти України дослідження сформованості готовності майбутніх працівників до професійної діяльності, по-третє, підготовка авторського навчально-методичного забезпечення викладання освітніх компонентів для майбутніх фахівців соціальної сфери, а саме: для лекційного курсу - метод проблемного викладу змістовного наповнення конкретної теми, метод тезаурусу, відеометод та мультимедійні технології; для практичних занять - міждисциплінарні професійно орієнтовані ситуативні завдання, система наукових завдань, рольові ігри; в позааудиторній роботі – регіональні науково-практичні конференції, міжрегіональні «круглі столи» з учасниками експерименту, написання проєктів, соціально-волонтерські ініціативи.

Отже, представлена дисертація є цілісним науковим доробком, у якому розв'язано важливу наукову проблему та отримано обґрунтовані результати. Висновки роботи логічно підсумовують проведене дослідження, а додатки розширюють його експериментально-доказову базу. Робота виконана в повному обсязі, а мета й завдання реалізовані автором цілісно та послідовно.

Наукова новизна, теоретична та практична значущість дисертації.
Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що:

уперше визначено й теоретично обґрунтовано організаційно-педагогічні умови забезпечення фундаментальної професійної підготовки майбутніх соціальних працівників, серед яких: міждисциплінарну інтеграцію змісту освіти; методичний супровід викладачів у процесі реалізації експериментальних педагогічних впливів; застосування інноваційних методів і технологій навчання; організація самостійної науково-дослідницької діяльності здобувачів освіти; формування мотиваційно-ціннісного освітнього середовища; створено авторську модель забезпечення фундаментальної професійної підготовки майбутніх соціальних працівників у закладах вищої

освіти, яка має блочну структуру та спрямована на досягнення загальної мети підготовки;

уточнено сутність і структуру поняття «фундаментальна професійна підготовка» у сфері соціальної роботи як цілісного процесу формування базових наукових знань, метапрофесійних умінь і ціннісних орієнтацій, необхідних для ефективної діяльності в умовах соціальних змін; зміст категорій «готовність майбутніх соціальних працівників до професійної діяльності» та «організаційно-педагогічні умови забезпечення фундаментальної підготовки майбутніх соціальних працівників у закладах вищої освіти»;

удосконалено структуру готовності майбутніх соціальних працівників до професійної діяльності, зокрема її компоненти (мотиваційний, когнітивний, діяльнісний, рефлексивно-регулятивний), критерії (ціннісно-мотиваційний, когнітивний, діяльнісний, рефлексивно-розвивальний), показники (навчальна мотивація, усвідомлення значущості фундаментальних знань, сформованість професійних цінностей, орієнтація на саморозвиток, системність знань, розуміння міждисциплінарних зв'язків, володіння термінологією, здатність до аналізу й узагальнення, практичне застосування знань, ухвалення рішень, використання методів соціальної роботи, творчість, дослідницька активність, уміння самостійної роботи, рефлексія та самокорекція, орієнтація на безперервну освіту) та рівні її сформованості (високий, достатній, середній, низький);

розвинуто підходи до проектування освітнього середовища підготовки соціальних працівників з урахуванням принципів фундаменталізації, міждисциплінарної інтеграції та суб'єктно орієнтованого навчання; ідеї комплексного забезпечення освітнього процесу організаційно-педагогічними умовами, що функціонують у взаємозв'язку та формують цілісну систему фундаментальної професійної підготовки майбутніх соціальних працівників у закладах вищої освіти.

Практичне значення результатів представленого дисертаційного дослідження полягає у можливості їх безпосереднього впровадження в освітній процес закладів вищої освіти, що здійснюють підготовку фахівців соціальної сфери. Зокрема, запропоновану авторську модель можна використовувати у професійній підготовці майбутніх соціальних працівників; розроблений план роботи наукового гуртка «Соціальна майстерня» для організації студентської наукової роботи; матеріали дослідження можуть застосовуватися під час методичної підготовки викладачів і вдосконалення змісту освітніх компонентів професійної підготовки фахівців допомагаючих професій.

Для підняття результативності професійної підготовки створено критеріально-оцінний інструментарій для визначення рівня готовності майбутніх соціальних працівників до професійної діяльності. Отримані результати можуть бути використані для організації освітнього середовища, підготовки навчально-методичних матеріалів і наукових робіт, а також у практичній діяльності викладачів, здобувачів освіти та фахівців соціальної сфери.

Повнота викладу основних результатів дисертаційного дослідження у наукових виданнях. Основні висновки й практичні рекомендації, викладені в дослідженні, упроваджено в освітній процес закладів вищої освіти та практичну діяльність установ соціальної сфери і громадських організацій, а саме: Громадської організації «Міжнародна професійна асоціація освітнього і наукового консалтингу» (довідка № 3-1 від 03.02.2026 р.); Львівського університету бізнесу та права (довідка № 56 від 04.02.2026 р.); Служби у справах дітей та сім'ї Яготинської міської ради (довідка № 01-22/438 від 18.07.2025 р.); Придніпровського інституту ПрАТ «ВНЗ «Міжрегіональна Академія управління персоналом»» (довідка № 23/111 від 08.08.2025 р.); Яготинського інституту ПрАТ «ВНЗ «Міжрегіональна Академія управління персоналом»» (довідка № 15/143 від 28 15.09.2025 р.); Університету Григорія Сковороди в Переяславі (довідка № 12/122 від 02.10.2025 р.); Київського національного університету імені Тараса Шевченка (довідка № 016/229 від 29.12.2025 р.). Зміст, висновки, результати теоретичних та практичних досліджень представлено у 18 публікаціях автора, де 6 – відображають основні наукові результати (5 публікацій у фахових виданнях України, та 1 міжнародна публікація країн ЄС), 9 публікацій апробаційного характеру, 3 – додатково відображають результати дисертації.

Дискусійні положення, недоліки та побажання щодо змісту дисертаційного дослідження.

1. Дисертаційне дослідження вирізняється логічністю та належним рівнем теоретичного узагальнення. Водночас окремі дефініції, зокрема «фундаментальна професійна підготовка», «фундаменталізація освіти», подано дещо узагальнено, без достатньо чіткого розмежування суміжних понять, що потребувало б більшої термінологічної конкретизації.

2. У роботі ґрунтовно представлено організаційно-педагогічні умови забезпечення фундаментальної підготовки майбутніх соціальних працівників, однак методичні аспекти їх практичної реалізації в освітньому процесі закладів вищої освіти подекуди висвітлено узагальнено. Доцільним було б більш детально конкретизувати механізми їх упровадження та подати більш розгорнутий методичний інструментарій у додатках.

4. Аналіз зарубіжного досвіду професійної підготовки соціальних працівників представлений на належному рівні, однак його узагальнення могло б бути більш структурованим у контексті безпосереднього застосування в українських реаліях професійної освіти.

5. Попри значну увагу до проблеми фундаменталізації підготовки майбутніх соціальних працівників, у роботі дещо обмежено розкрито питання співвідношення фундаментальної та практико-зорієнтованої складових професійної підготовки, що могло б посилити прикладну значущість дослідження.

Загальний висновок.

Дисертація «Організаційно-педагогічні умови забезпечення фундаментальної професійної підготовки соціальних працівників у закладах вищої освіти» є завершеним самостійним дослідженням, що відповідає вимогам наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12 січня 2017 р. (zareєстрованого в Міністерстві юстиції України від 03 лютого 2017р. за № 155/30023) та пунктам 9, 11-14 «Порядку присудження наукових ступенів» (затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р. № 567, зі змінами), нормативним актам МОН України та паспорту спеціальності, а її автор – **Чорноштан Євгеній Валерійович** заслуговує присудження кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент:

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри соціальних технологій
Житомирського державного університету
імені Івана Франка

Світлана Коляденко

Проректор з наукової та
міжнародної роботи Житомирського
державного університету імені Івана Франка
доктор філологічних наук, професор

Вікторія Жуковська